

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των μεταναστών στη δικαιοσύνη

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών (International Commission of Jurists — ICJ), που αποτελείται από 60 διακεκριμένους δικαστές και δικηγόρους από όλον τον κόσμο, προάγει και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα μέσω του κράτους δικαίου, αξιοποιώντας τη μοναδική νομική της εμπειρία για να αναπτύξει και να ενισχύσει τα εθνικά και διεθνή συστήματα απονομής δικαιοσύνης.

Η Διεθνής Επιτροπή Νομικών ιδρύθηκε το 1952 και, με την ενεργή της παρουσία σε πέντε ηπείρους, έχει ως στόχο να διασφαλίσει διεθνώς την προοδευτική ανάπτυξη και την αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να κάνει πραγματικότητα τα ατομικά, μορφωτικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, να προστατέψει τη διάκριση των εξουσιών και να εγγυηθεί την ανεξαρτησία των δικαστών και των νομικών.

® **Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των μεταναστών στη δικαιοσύνη**
- Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

© Copyright International Commission of Jurists, Σεπτέμβριος 2021

Η ICJ επιτρέπει την ελεύθερη αναπαραγωγή αποσπασμάτων από όλες τις εκδόσεις της, υπό την προϋπόθεση ότι θα αναφέρεται η πηγή και θα αποστέλλεται ένα αντίτυπο του έργου όπου περιλαμβάνεται το απόσπασμα στην έδρα της Επιτροπής, στην εξής διεύθυνση:

International Commission of Jurists
Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1, Switzerland
t: +41 22 979 38 00
www.icj.org

Αυτό το έργο χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020). Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αντιπροσωπεύει μόνο τις απόψεις του/της συγγραφέα και αποτελεί αποκλειστική ευθύνη το/της. Η Ευρωπαϊκή Η Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση
των μεταναστών στη δικαιοσύνη

International Commission of Jurists (ICJ)
Greek Council for Refugees (GCR)
Forum for Human Rights (FORUM)
Immigrant Council of Ireland (ICI)
Scuola Superiore di Studi Universitari
e di Perfezionamento Sant'Anna (SSSA)

Σεπτέμβριος 2021

Εκπαιδευτικό υλικό για την πρόσβαση των μεταναστών στη δικαιοσύνη

FAIR PLUS project - Σεπτέμβριος 2021

Το παρόν εκπαιδευτικό εγχειρίδιο εισάγει μια σειρά πέντε εγχειριδίων¹ σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών και προσφύγων και παρέχει μια σύντομη εισαγωγή στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη για μετανάστες.

Στα επόμενα εγχειρίδια αναπτύσσονται αναλυτικότερα:

- I. Δίκαιες διαδικασίες ασύλου και αποτελεσματική προσφυγή
- II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τους μετανάστες υπό κράτηση
- III. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα
- IV. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για την προστασία του δικαιώματος οικογενειακής ζωής των μεταναστών
- V. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για παιδιά-μετανάστες

1. Εισαγωγή: Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για μετανάστες και πρόσφυγες

Οι μετανάστες είναι φορείς δικαιωμάτων.² Έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δίκαιες διαδικασίες, διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους και προσφυγής, αν τα δικαιώματά τους έχουν παραβιαστεί υπό το πρίσμα του εθνικού και διεθνούς δικαίου. Δεδομένου ότι τα δικαιώματα των μεταναστών παραβιάζονται συχνά, είναι σημαντικό οι δικαστές και οι δικηγόροι να είναι γνώστες του νόμου και των διαδικασιών, που ισχύουν για τους μετανάστες, ώστε να επιτυγχάνεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους.

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, οι μετανάστες απολαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δικαιωμάτων και εγγυήσεων. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, τα δικαιώματα παραμένουν άνευ αντικειμένου, αν δεν υπάρχει κανένας τρόπος να διεκδικήσει κανείς την εφαρμογή τους.

Οι μετανάστες και τα παιδιά-μετανάστες έρχονται αντιμέτωποι με μια σειρά από εμπόδια, αναφορικά με την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, όπως το να μη γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, ούτε πού και πώς μπορούν να ζητήσουν συμβουλές και βοήθεια. Το δικαστικό σύστημα μπορεί να είναι εκφοβιστικό και, συχνά οι μετανάστες ενδέχεται να μην έχουν τα οικονομικά μέσα, ώστε να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Είναι λοιπόν απολύτως αναγκαίο, τα εθνικά νομικά συστήματα να προσφέρουν αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη και συγκεκριμένα ένδικα βοηθήματα για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ολόκληρος ο μηχανισμός των νομικών προτύπων, οι δικηγόροι, οι δικαστές, οι εισαγγελείς, οι νομικών και οι ακτιβιστές, πρέπει να λειτουργούν αποτελεσματικά, έτσι ώστε να παρέχεται στους μετανάστες ένδικη προστασία για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Αυτά τα εγχειρίδια καλύπτουν τα πιο σχετικά διεθνή και ενωσιακά νομικά πρότυπα σχετικά με τα δικαιώματα των μεταναστών, που έχουν εφαρμογή στα Κράτη Μέλη της ΕΕ.

Τα πρότυπα που αναφέρονται σε αυτά τα εγχειρίδια διαφέρουν ως προς τη νομική δεσμευτικότητά τους. Ορισμένα είναι διατάξεις συνθηκών, οι οποίες διατάξεις συνθηκών είναι νομικά δεσμευτικές για τα Κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη στις συνθήκες. Άλλα, αποτελούν διατάξεις μη δεσμευτικών κειμένων. Ενώ τα μη δεσμευτικά κείμενα δεν παράγουν δεσμευτικότητα από μόνα τους, αντιπροσωπεύουν τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας σχετικά με τα πρότυπα, με τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται τα Κράτη.

¹ Τα εγχειρίδια για την πρόσβαση των μεταναστών στην δικαιοσύνη εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του FAIR (Fostering Access to Immigrant's Rights) PLUS Project.

² Για λόγους συντομίας, το ακόλουθο κείμενο αναφέρεται σε "μετανάστες". Ωστόσο, τα πρότυπα προστασίας ισχύουν εξίσου για τους πρόσφυγες, μια κατηγορία προσώπων για τους οποίους ισχύει επιπλέον καθεστώς προστασίας σύμφωνα με το προσφυγικό δίκαιο.

Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, A/73/178/Rev.1 (2018)

7. Αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη σημαίνει ότι όλοι, χωρίς διάκριση, έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στο σύστημα που προβλέπεται για την επίλυση διαφορών και την αποκατάσταση των δικαιωμάτων. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη έχει διπλό ρόλο, ως θεμελιώδες δικαίωμα που είναι εγγενές σε κάθε άτομο και ως αρχή που επιβάλλει υποχρεώσεις για τα Κράτη, ιδιαίτερα για να διασφαλίζεται ότι οποιοσδήποτε μπορεί να απευθυνθεί στα δικαστήρια για να ζητήσει προστασία των δικαιωμάτων του. Τα Κράτη, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, έχουν την υποχρέωση να εγγυώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ατόμων υπό τη δικαιοδοσία τους, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους ή το καθεστώς μετανάστη, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη και μιας δίκαιης δίκης.
71. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τα Κράτη έχουν καθήκον να προστατεύουν τους μετανάστες σε όλα τα στάδια της διαδικασίας μετανάστευσης και να τους παρέχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη με σκοπό την επίτευξη αποζημίωσης σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης ή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη ως εγγυήσεις δίκαιης δίκης το δικαίωμα νομικής συνδρομής και νομικής εκπροσώπησης, το δικαίωμα ενημέρωσης και παροχής διερμηνέα, το δικαίωμα προξενικής βοήθειας και πρόσβαση σε ένδικο μέσο και επανορθώσεις. Επιπλέον, η παροχή τείχους προστασίας αποτελεί βασικό μηχανισμό που επιτρέπει στους μετανάστες την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους χωρίς τον φόβο καταγγελίας στις αρχές μετανάστευσης.
72. Στην πράξη, ωστόσο, οι μετανάστες αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια που περιορίζουν ή παρεμποδίζουν την αποτελεσματική πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι οι νόμοι, οι πολιτικές και οι πρακτικές σχετικά με την μετανάστευση εστιάζονται στην ασφάλεια και την αποτροπή και ποινικοποίηση της παράνομης μετανάστευσης, πράγμα που έχει αρνητικό αντίκτυπο στα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών. Η ανησυχητική τάση κράτησης των μεταναστών ως εργαλείο συνοριακής διαχείρισης αποτελεί ένα σαφές παράδειγμα πρακτικής που παρεμποδίζει την αποτελεσματική πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη.

Δήλωση της συνεδρίασης υψηλού επιπέδου της ΓΣ για το κράτος δικαίου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ψήφισμα 67/1 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, [έγγραφο A/RES/67/1 (24 Σεπτεμβρίου 2012)]

- [...] 14. Τονίζουμε το δικαίωμα της ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους, συμπεριλαμβανομένων των μελών των ευάλωτων ομάδων, καθώς και τη σημασία της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματα, και στο πλαίσιο αυτό δεσμευόμαστε να λάβουμε όλα τα αναγκαία μέτρα για να παρέχονται δίκαιες, διαφανείς, αποτελεσματικές, χωρίς διακρίσεις και υπεύθυνες υπηρεσίες, που προωθούν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους, συμπεριλαμβανομένης της νομικής συνδρομής.
- [...] 17. Αναγνωρίζουμε τη σημασία του κράτους δικαίου, για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης της νομικής προστασίας από τις διακρίσεις, τη βία, την κακοποίηση και την εκμετάλλευση, την εξασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε όλες τις δράσεις, και επαναδεσμευόμαστε για την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού.

Οικουμενικό Σύμφωνο HE για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική Μετανάστευση (2018)

14. (δ) Κράτος δικαίου και δίκαιη δίκη. Το Οικουμενικό Σύμφωνο αναγνωρίζει ότι ο σεβασμός του κράτους δικαίου, της δίκαιης δίκης και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη είναι θεμελιώδη για όλες τις πτυχές διακυβέρνησης της μετανάστευσης. Αυτό σημαίνει ότι το Κράτος, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς και οντότητες, καθώς και τα ίδια τα άτομα είναι υπόλογα έναντι των νόμων που έχουν κοινοποιηθεί δημοσίως, εφαρμόζονται ισότιμα και εκδικάζονται ανεξάρτητα, συνάδουν δε με το διεθνές δίκαιο.
19. (δ) Παροχή στους νεοαφιχθέντες μετανάστες στοχευμένων, ανάλογων με το φύλο, ευαίσθητων για τα παιδιά, προσβάσιμων και περιεκτικών πληροφοριών καθώς και νομικής καθοδήγησης σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, συμπεριλαμβανομένων και σχετικών με τη συμμόρφωση προς τους εθνικούς και τοπικούς νόμους, την απόκτηση αδειών εργασίας και διαμονής, την προσαρμογή στο καθεστώς, την καταχώρηση στις αρχές, την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για υποβολή καταγγελιών σχετικά με παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, καθώς και την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες

23. (ζ) Διασφάλιση ότι οι μετανάστες έχουν πρόσβαση σε δημόσια ή προσιτή ανεξάρτητη νομική συνδρομή και εκπροσώπηση σε νομικές διαδικασίες που τους επηρεάζουν, συμπεριλαμβανομένων αυτών κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε σχετικής δικαστικής ή διοικητικής ακρόασης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλοι οι μετανάστες, παντού, αναγνωρίζονται ως πρόσωπα ενώπιον του νόμου και ότι η απονομή δικαιοσύνης είναι αμερόληπτη και χωρίς διακρίσεις
29. (δ) Παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους τους μετανάστες σε χώρες διέλευσης και προορισμού που έχουν τεθεί ή ενδέχεται να τεθούν υπό κράτηση, συμπεριλαμβανομένης της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε δωρεάν ή προσιτές νομικές συμβουλές και βοήθεια από εξειδικευμένο και ανεξάρτητο δικηγόρο, καθώς και της πρόσβασης σε πληροφορίες και το δικαίωμα της τακτικής αναθεώρησης μιας εντολής κράτησης

Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013 , σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας

Άρθρο 20 (3)

(...) τα Κράτη Μέλη μεριμνούν ώστε να μην περιορίζεται αυθαιρέτως η νομική συνδρομή και εκπροσώπηση και να μην εμποδίζεται η ουσιαστική πρόσβαση του αιτούντος στη δικαιοσύνη

Παναμερικανικό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Συμβουλευτική γνώμη για τη νομική κατάσταση και τα δικαιώματα των μεταναστών χωρίς έγγραφα, 17 Σεπτεμβρίου 2003

109. Αυτή η γενική υποχρέωση σεβασμού και διασφάλισης της άσκησης των δικαιωμάτων έχει χαρακτήρα *erga omnes*. Η υποχρέωση επιβάλλεται στα Κράτη υπέρ των ατόμων που υπάγονται στις αντίστοιχες δικαιοδοσίες τους, ανεξάρτητα από το μεταναστευτικό καθεστώς των προστατευόμενων προσώπων. Αυτή η υποχρέωση περιλαμβάνει όλα τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Αμερικανική Σύμβαση και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε δικαστικές εγγυήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, προστατεύεται το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλα τα άτομα, θεωρουμένου ως το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαιοδοτικής προστασίας.

Έκθεση του Υπάτου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, έγγραφο A/HRC/25/35, (16 Δεκεμβρίου 2013)

8. Οι κανόνες και τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με τη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα παιδιά καθορίζονται σε μια σειρά νομικά δεσμευτικών και μη δεσμευτικών διεθνών και περιφερειακών μέσων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. [...] Στοιχεία πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα παιδιά περιλαμβάνουν ιδίως τα δικαιώματα σε σχετικές πληροφορίες, αποτελεσματική προσφυγή, δίκαιη δίκη, δικαίωμα ακρόασης, καθώς και την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων χωρίς διακρίσεις. Επιπλέον, η ευθύνη των συμβαλλόμενων Κρατών να υλοποιήσουν τα δικαιώματα όλων των παιδιών απαιτεί διαρθρωτικές και ενεργητικές παρεμβάσεις για να καταστεί δυνατή η πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Μέλη της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών

Σεπτέμβριος 2021 (για τον ενημερωμένο κατάλογο, παρακαλούμε επισκεφτείτε τον ιστότοπο της ICJ: www.icj.org/commission)

Πρόεδρος:

Prof. Robert Goldman, United States

Αντιπρόεδροι:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragicevic-Dicic, Serbia

Εκτελεστική επιτροπή:

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

(Chair) Ms Roberta Clarke, Barbados-Canada

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Sanji Monageng, Botswana

Mr Belisário dos Santos Júnior, Brazil

Λοιπά μέλη της επιτροπής:

Professor Kyong-Wahn Ahn, Republic of Korea

Justice Chinara Aidarbekova, Kyrgyzstan

Justice Adolfo Azcuna, Philippines

Ms Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr Reed Brody, United States

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Miguel Carbonell, Mexico

Justice Moses Chingengo, Zimbabwe

Prof. Sarah Cleveland, United States

Justice Martine Comte, France

Mr Marzen Darwish, Syria

Mr Gamal Eid, Egypt

Mr Roberto Garretón, Chile

Ms Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Ms Imrana Jalal, Fiji

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Ms Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Prof. César Landa, Peru

Justice Ketil Lund, Norway

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Prof. Juan Méndez, Argentina

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Tamara Morschakova, Russia

Justice Willly Mutunga, Kenya

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Justice John Lawrence O'Meally, Australia

Ms Mikiko Otani, Japan

Justice Fatsah Ouguergouz, Algeria

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Mónica Pinto, Argentina

Prof. Victor Rodriguez Rescia, Costa Rica

Mr Alejandro Salinas Rivera, Chile

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Mr Michael Sfard, Israel

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Marwan Tashani, Libya

Mr Wilder Tayler, Uruguay

Justice Philippe Texier, France

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza, Uganda

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

International
Commission
of Jurists

Rue des Buis 3
P.O. Box 1270
1211 Geneva 1
Switzerland

t + 41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org